

Az erdélyi és a magyarországi románok

**Magyarországi kisebbségek:
nemzeti, nemzetiségi és vallási közösségek**

Sorozatszerkesztők:
L. Balogh Béni, Majtényi György,
Mikó Zsuzsanna, Szabó Csaba

Az erdélyi és a magyarországi románok

A dokumentumokat válogatta, szerkesztette,
a bevezető tanulmányt és a jegyzeteket írta:

Ábrahám Barna

II. kötet
EGYÜTTÉLÉS A KIEGYEZÉSTŐL
A RENDSZERVÁLTÁSIG

Magyar Nemzeti Levéltár
Budapest, 2022

Lektorálta: Szász Zoltán

© Magyar Nemzeti Levéltár, 2022

© Ábrahám Barna, 2022

Megjelent a Nemzeti Kulturális Alap támogatásával

A kézirat megszületését támogatta a „Contrasting Romanian and Hungarian histories (on the anatomy of the great debates)” című, 128151. sz. nemzetközi OTKA-pályázat.

ISSN 2732-1525

ISBN 978-963-631-323-4 összkiadás

ISBN 978-963-631-325-8

Kiadja a Magyar Nemzeti Levéltár

A kiadásért felel dr. habil. Szabó Csaba főigazgató

Minden jog fenntartva, beleértve a sokszorosítás, a nyilvános előadás, a rádió- és televízióadás, valamint a fordítás jogát is

Felelős szerkesztő: L. Balogh Béni, Majtényi György

Borítóterv: Nagy Attila

Nyomdai előkészítés: Máté István

Nyomdai kivitelezés: Fellini Kft.

Felelős vezető: Marosi Attila

Tartalomjegyzék

FORRÁSOK

A MAGYAR–ROMÁN EGYÜTTÉLÉS LÁTLELETEI

1. A Federațiunea vezércikke a tófalvi zsellérek kiüldözése tárgyában, Pest, 1869. október 13. 9
2. Mihai Eminescu véleménye a magyarságról, Pest, 1870. május 4–11. 11
3. Herman Ottó cikke a Mezőség románosodásáról, Budapest, 1877. február 25. . 14
4. Kossuth Lajos válaszlevele Herman Ottóhoz az erdélyi magyarság románosodásának okairól és ellenszereiről, Collegno al Baraccone, 1877. május 30. 17
5. Alföldi falu harca a magyarosítás ellen, Arad, 1894. október 2. 19
6. Grigoriu Moldovan őszinte álláspontja a magyar–román viszonyról, Kolozsvár, 1894 21
7. Beksics Gusztáv látlete a románkérdésről és a megoldás módozatai, Budapest, 1895 7
8. Pillanatkép a főváros románságáról, Arad, 1907 34
9. Octavian Goga a magyar nemzeti kultúráról, Arad, 1913. január 7. 36
10. Braun Róbert reakciója Octavian Gogának a magyar kultúráról írott polemikus cikkére, Budapest, 1913. február 40
11. Ady Endre reakciója Octavian Gogának a magyar kultúráról írott polemikus cikkére, Budapest, 1913. május 16. 42

TÚLÉLÉS ÉS KIVÁRÁS A HÁBORÚ ALATT

12. Ștefan Cicio Pop elítélő felszólalása az agresszornak minősített Romániával szemben, Budapest, 1916. szeptember 5. 45
13. A hazai román elit reprezentatív részének hűségnyilatkozata, Budapest, 1917. február 14. 46
14. Iosif Siegescu kormánypárti román képviselő beszéde a román internáltak és a nemzetiségi politika ügyében, Budapest, 1917. február 28. 47
15. Nicolae Șerban felszólalása a románság nemzeti sérelmeiről és rendíthetetlen hazafiasságáról, Budapest, 1917. június 23. 52
16. Gr. Tisza István a románok hazafiasságáról és az állam feladatairól, Budapest, 1917. június 25. 56
17. Vasile Mangra görögkeleti érsek békítő álláspontja, Nagyszeben, 1918 első fele ... 59
18. Gr. Tisza István felszólalása a románkérdés megoldásáról, Budapest, 1918. június 19. 63

19. Zima Tibor polgári radikális román politikus levele Károlyi Mihályhoz a román vezetők lojális alapállásáról, Arad, 1918. október 4.	67
20. Ioan Erdélyi nyilatkozata a magyar–román viszony végleges rendezése érdekében, Budapest, 1918. október 9.	68
21. Aurel Lazăr nyilatkozata a magyar politika, az egyházak, a közvélemény mulasztásairól és bűneiről, Budapest, 1918. október 13.	71
22. Ion Flueraş nyilatkozata az MSzDP rendkívüli kongresszusán a hazai román munkásság álláspontjáról, Budapest, 1918. október 13.	75
23. Apáthy István gr. Károlyi Mihályhoz írott levele Magyarország föderalizálása és Erdély autonómiája ellen, Kolozsvár, 1918. október 14.	79
24. A polgári radikális sajtó a hazaárulás vádjával halálra ítélt románok érdekében, Budapest, 1918. október 27.	81

AZ ELSZAKADÁS ÁLLOMÁSAI

25. Az orosz fogságban lévő monarchiabeli román tisztek kiáltványa a románság állami egyesülésének szándékáról, Darnica, 1917. április 26.	84
26. Alexandru Vaida-Voevod képviselőházi beszéde és a Román Nemzeti Párt végrehajtó bizottsága nevében felolvasott nyilatkozata az önrendelkezési jogról, Budapest, 1918. október 18.	88
27. Mihályi Péter kormánypárti román képviselő tiltakozása az önrendelkezési nyilatkozat ellen, Budapest, 1918. október 23.	91
28. Erőszakos cselekmények Arad megyében, 1918. november eleje	93
29. Robert Lansing amerikai külügyminiszter jegyzéke Románia igényeinek támogatásáról, Washington, 1918. november 5.	95
30. A román vezetők felhívása az erőszakos cselekmények megakadályozására, Arad, 1918. november 9.	96
31. A Román Nemzeti Tanács ultimátuma a románlakta területek feletti hatalom átadására, Arad, 1918. november 9.	98
32. Vasile Goldiș helyesbítő nyilatkozata a románlakta területek hovatartozását illetőleg, Arad, 1918. november 10.	99
33. Jászi Oszkár és Bokányi Dezső beszéde az aradi magyar–román tárgyalások első napján, Arad, 1918. november 13.	100
34. Jegyzőkönyvtörődék az aradi magyar–román tárgyalás második napjáról, Arad, 1918. november 14.	105
35. Az aradi magyar–román tárgyalás második napjáról készült jegyzőkönyv hiányzó részének kiegészítése a Világ tudósítása alapján, Budapest, 1918. november 15. ...	113

36. A polgári radikális sajtó a románok elleni atrocitásokról és a román vezetők történelmi felelősségéről, Budapest, 1918. november 15.	117
37. Romul Boilă a magyar delegáció érvei ellen, Arad, 1918. november 19.	119
38. A román kormány taktikai utasításai a Központi Román Nemzeti Tanács számára, Iași, 1918. november 7/20.	121
39. A Román Nemzeti Tanács kiáltványa a magyar kormány reakciós jellegéről, Arad, 1918. november 20.	125
40. A polgári radikális sajtó a Román Nemzeti Tanács 1918. november 20-i kiáltványa ellen, Budapest, 1918. november 21.	127
41. A szocialista sajtó a Román Nemzeti Tanács 1918. november 20-i kiáltványa ellen, Budapest, 1918. november 21.	130
42. Az Est interjúja Aurel Lazărrel Nagyvárad jövőjéről, Budapest, 1918. november 22.	131
43. A román szocialista sajtó a Romániához csatlakozás kérdéséről, Budapest, 1918. november 24.	133
44. Vasile Goldiș nyilatkozata a Románia által ígért erdélyi autonómiáról, Arad, 1918. november 26.	134
45. A román szocialisták ragaszkodása a Nagy-Románián belüli autonómiához, Gyulafehérvár, 1918. november 30.	136
46. A román nemzetgyűlés határozata a románlakta területeknek Romániához való csatlakozásáról, Gyulafehérvár, 1918. december 1.	138
47. A polgári radikális sajtó a románlakta részek elszakadását kimondó gyulafehérvári határozat ellen, Budapest, 1918. december 3.	141
48. Az egyesülési határozat által a román szociáldemokrácián belül kiváltott szakadás, Budapest, 1918. december 8.	142

ISMÉT MAGYAR FENNHATÓSÁG ALATT

49. Mikó Imre felszólalása az Erdélyi Párt nemzetiségi politikája ügyében, Budapest, 1942. november 20.	144
50. Pusztai Popovits József áttekintése az észak-erdélyi románság művelődési viszonyairól – a Hítel könyvismertetője, Kolozsvár, 1942. november	146
51. Pusztai Popovits József áttekintése az észak-erdélyi románság kulturális rendezvényeiről – a Hítel könyvismertetője, Kolozsvár, 1943. július	149
52. Német–olasz hivatalos vélemény a magyar uralom alá került románság helyzetéről, Budapest, 1943. június 4.	151
53. A magyar kormányzat reakciója a románság helyzetéről született német–olasz jelentésre, Budapest, 1943. szeptember 2.	160

ROMÁNKÉNT A TRIANONI HATÁROKON BELÜL

54. A méhkeréki görögkeleti egyház kérvénye románul tudó tanító kinevezéséért, Méhkerék, 1922. július 23.	165
55. Knaller Viktor felszólalása a nemzetiségek sérelmei tárgyában, Budapest, 1925. november 13.	166
56. Iosif Siegescu levele a miniszterelnökhöz a Romániában végzett tanítók ellen és a román felekezeti iskolák kívánatos államosítása ügyében, Budapest, 1927	168
57. Miniszterelnökségi átirat a román felekezeti iskolák kívánatos megszűnése tárgyában, Budapest, 1933	169
58. Az eleki állami elemi iskola román nyelvhasználatának kérdése, Budapest, 1939–1942	170
59. „Az ország leggazdagabb falujának” születése, Budapest, 1969. október 2. . . .	174
60. Vasile Roxin az anyanyelv és az identitás megőrzéséhez szükséges erőfeszítésekről, Gyula, 1983. november 18.	177
61. A román nyelv és identitás megőrzésének kérdései Méhkeréken, Szeged, 1984 . . .	178
62. Legitimációs válságban a magyarországi románok szervezete – magyar szemmel, Békéscsaba, 1990. június 16.	182
63. Vasile Roxin a magyarországi románok szervezetének legitimációs válságáról, Gyula, 1990. július 27.	184
64. Méhkerék két korszak határán, Bukarest, 1990 ősze	186
65. A magyarországi románok nyelvi jogainak kétoldalú védelem alá helyezése, Temesvár, 1996. szeptember 16.	188
Személynévmutató	193